

L'educació social un medi pel canvi. El paper transformador de l'educador social en l'àmbit de la salut mental

Laura Perales Barros. Universitat de Girona : Facultat d'educació i psicologia. Educació Social. Tutor: Carles Rostan Sanchez . 3 Juny 2021

Resum

Els educadors i educadores socials en l'actualitat lluiten perquè la seva figura estigui present i sigui reconeguda en l'àmbit de la salut mental. El model biomèdic predomina en la majoria dels entorns de la salut mental i el valor dels educadors socials queda invisibilitzat. L'article vol posar en valor l'educació social i la figura de l'educador i educadora social com peça clau en els recursos de la salut mental. Aquest estudi analitza l'evolució de les funcions dels educadors socials per comprovar les diferents limitacions que presenten en l'àmbit de la salut mental, tan així com les diferents funcions i la percepció dels altres professionals de l'àmbit.

L'anàlisi es realitza mitjançant una metodologia qualitativa de recerca a través d'entrevistes semiestructurades com a instruments de recollida d'informació. Els resultats evidencien la valoració positiva dels educadors socials dins de l'àmbit de la salut mental i la seva acció socioeducativa.

Paraules clau

Educador social, salut mental, comunitat, funcions professionals, equip multidisciplinari.

La educación social un medio para el cambio. El papel transformador del educador social en el ámbito de la salud mental

Los educadores y educadoras sociales en la actualidad luchan para que su figura esté presente y sea reconocida en el ámbito de la salud mental. El modelo biomédico predomina en la mayoría de entornos de la salud mental y el valor de los educadores sociales queda invisibilizado. El artículo quiere poner en valor la educación social y la figura del educador y educadora social como pieza clave en los recursos de la salud

mental. Este estudio analiza la evolución de las funciones de los educadores sociales para comprobar las diferentes limitaciones que presentan en el ámbito de la salud mental, tanto así como las diferentes funciones y la percepción de los otros profesionales del campo.

El análisis se realiza mediante una metodología cualitativa de búsqueda a través de entrevistas semiestructuradas como instrumentos de recogida de información. Los resultados evidencian la valoración positiva de los educadores sociales dentro del ámbito de la salud mental y su acción socioeducativa.

Palabras clave

Educador social, salud mental, comunidad, funciones profesionales, equipo multidisciplinario.

Social education is a means for change. The role of social educator in the field of mental health

Social educators nowadays fight for their figure to be present and recognized in the field of mental health. The biomedical model prevails in most of the environments of mental health and the value of social educators remains hidden. This article aims to highlight the value of social education and the figure of the social educator as essential key in mental health resources. This study analyses the evolution of the functions of social educators to check the different limitations they present in the field of mental health as the different functions and the perceptions of other professionals in the same work area.

Analysis is carried out using a qualitative methodology of research through semi-structured interviews as an information collection instruments. The results demonstrate the positive valuation of social educators within the field of mental health and their socio-educative action.

Keywords

Social educator, mental health, community, professional functions, multidisciplinary team.

1. Introducció

Aquest article neix a partir de la recerca sobre el paper de l'educador social en l'atenció en salut mental, en la seva tasca o funció en els serveis de salut mental i en la visió que tenen els altres professionals de l'àmbit sobre la figura dels educadors. Per tant l'objectiu de la recerca és conèixer el paper que desenvolupen els educadors i educadores socials en l'àmbit de la salut mental i saber quins coneixements i visions tenen els altres perfils professionals sobre la seva figura i funcions en l'àmbit de la salut mental.

Les persones amb trastorns mentals solen trobar-se dins de la població més vulnerable de la societat, per tant l'educador social és el professional que, entre d'altres, treballa amb aquest col·lectiu, que molts cops requereixen atenció especial per tenir necessitats socioeducatives en el seu dia a dia per raons tan personals com de l'entorn en el qual es troben.

1.1 Model biomèdic

El model biomèdic considera que el cos funciona segons les lleis de la física clàssica, separa el cos de la ment. Per tant, el que fa aquest model és aïllar els components socials de les persones i tracta de donar resposta a les dificultats de les persones d'una manera individual sense tenir en compte la col·lectivitat. Aquest model acudeix a la medicina si alguna cosa surt de la normalitat. Baeta (2015) suggereix que aquest model té un pensament de caire racionalista que divideix la ment i el cos, considerant aquest últim com una contextura biològica que funciona segons la llei clàssica de Newton de moviment i funcionament.

La medicina era considerada el punt més important per sobre de la cultura. Les realitats culturals no es tenen en compte en els processos de salut. Entendre els malestars i medicalitzar-los deixa de banda la singularitat de cada persona. Foucault (2009) anomena la normalització de la ciutadania com a mecanisme on cada persona havia d'estar i tenir les normes de la societat instaurades.

Varela (2010) esmenta que els diferents professionals de serveis socials han de treballar de manera coordinada per crear estratègies on estiguin implicades les accions comunitàries en les etapes de planificació, procés, reflexió i finalment en l'avaluació.

1.2 Biopolítica i medicalització

Foucault (2009) menciona que la biopolítica era una forma de govern que se centra en una societat capitalista on gestiona i imposa per davant de tots els processos biològics d'una població. Les relacions de poder intervenen en la vida quotidiana de les persones. Les persones han d'adaptar-se al sistema per poder sobreviure.

La biopolítica té com a conseqüència que avui en dia no es tracti la subjectivitat de les persones i té una mirada centrada en els aspectes biològics.

Tot això comporta medicalitzar a la persona per a trobar una solució ràpida als problemes que presenta. Illich (1975) esmenta que la medicalització consisteix a globalitzar com problemes de salut en gairebé tots els altres àmbits de la societat i altres característiques biològiques que en veritat no ho són.

Kvaternik i Grebenc (2009) suggereixen que en el passat la societat tractava de garantir la salut de les persones utilitzant la medicina com a solució generalitzada.

La medicalització es troba lligada a la individualitat on considera que s'ha de separar a la persona d'allò que és social, per tant els problemes són només individuals, sense cap mena de relació amb el social i considerant a la persona com responsable de què li passa. Badiou (2006) suggereix la subjectivitat com un procés on la persona és culpable de tot el que li ocorre i d'alguna manera té la capacitat de modificar-ho. En aquest punt la figura de l'educador social és on pot intervenir i acompanyar en el procés a la persona perquè aquesta s'empoderi i potenciï la seva autonomia personal. La mirada biològica produeix un efecte negatiu cap a la societat ocasionant la seva victimització i generant impediments a cada subjecte per trobar les eines adequades per a la seva situació de malestar.

Tanmateix, en la societat actual el sistema capitalista considera que podem aconseguir tot el que volem. Això no obstant, la realitat imposa limitacions degudes a les capacitats, circumstàncies o context que no permeten arribar a aconseguir tot el desitjat o necessari. Arribat aquest punt, recórrer a medicacions pot ser la manera més fàcil per resoldre el malestar per les circumstàncies originades, en comptes d'optar per altres alternatives que no tinguin a veure amb el subministrament de medicaments. L'enfocament mèdic com a solució dels problemes no deixa lloc al treball socioeducatiu per part dels professionals del món social.

1.3 La figura de l'educador social

ASEDES (2007) considera l'educació social com un dret de la ciutadania i formalitzant el reconeixement de la professió de caràcter pedagògic generant contextos educatius i accions de mediació i formació.

Eslava, González i De León (2018) esmenten que l'educació social s'ha anat desenvolupant amb el pas dels anys. Al començament, era coneguda com una pràctica social i educativa externa del context escolar. Posteriorment ha anat adquirint un altre reconeixement, fins que en l'actualitat és coneguda com una professió. No va ser fins a principis dels anys noranta quan va aparèixer la diplomatura d'educació social i amb aquesta la creació de col·legis professionals d'educadors i educadores socials.

L'educació social és una professió que es desenvolupa sobretot en contextos de vulnerabilitat i compleix amb la tasca de vetllar pel benestar col·lectiu i individual de les persones. Cal dir que als inicis, la professió es trobava fonamentalment vinculada als col·lectius de menors i joves en risc d'exclusió social.

Kvaternik i Grebenc (2009) esmenten que contínuament els educadors i educadores socials busquen un equilibri entre les limitacions i interessos de la professió, això no obstant, en algunes situacions les seves competències professionals es veuen en condicions d'incertesa.

1.4 L'educador social en l'àmbit de la salut mental

Juanico i Ventura (2017) consideren que, en l'actualitat, la figura de l'educador i educadora social intervé en nous àmbits d'actuació, com el de la salut mental, on aporta una gran interdisciplinarietat amb una mirada integradora i comunitària cap a la població.

Els educadors i educadores socials, entre altres professionals de l'àmbit, treballen amb el col·lectiu de la salut mental que per diversos motius i segons la situació personal de cada persona, tenen dificultats i necessitats socioeducatives especials i diferents.

La figura de l'educador social és clau en els recursos de salut mental. Contribueix al desenvolupament i el benestar de les persones que accedeixen als recursos. Garcia, Sola i Peiro (2017) consideren que una de les funcions principals que desenvolupa en aquest àmbit és la preparació de l'individu per a viure en col·lectivitat, oferir suport i acompanyament a la persona per a la seva integració dins de la societat.

Juanico i Ventura (2017) consideren que les persones amb trastorns de la salut mental generalment es troben en el col·lectiu més vulnerable de la societat on no han tingut o no han pogut utilitzar eines per poder afrontar l'adversitat.

Sánchez (2013) suggereix que l'educador social ha d'acompanyar a la persona en les seves pròpies decisions i no en imposar uns objectius iguals per a tothom. Som els acompanyants de les persones per aconseguir la seva pròpia autonomia, confiant en les seves capacitats i facilitant un espai per poder portar-ho a terme.

Per tant l'assertivitat i l'empatia són dues habilitats socials que han d'estar presents en tot moment, ja que s'ha d'escoltar a la persona per intentar posar-se en la seva pell i allunyar-lo de la seva malaltia. Les habilitats socials són una peça clau perquè la persona convisqui en societat de manera afectiva contribuint així una integració dins la societat. La persona ha de tenir cobertes les habilitats socials bàsiques per a poder arribar a l'autorealització, punt més alt i elevat entre les altres habilitats socials.

La resposta educativa que els educadors socials volen aconseguir amb la seva intervenció es dona a curt i a llarg termini. A curt termini l'objectiu és capacitar a la persona, donar eines perquè pugui utilitzar-les en el seu dia a dia i acompanyar-la en el seu procés socialitzador i d'integració dins de la societat. A llarg termini, es vol aconseguir que la persona mantingui una estabilitat mitjançant els recursos adequats segons les seves necessitats.

Juanico i Ventura (2017) recalquen la importància del vincle entre l'educador social i la persona que pateix un trastorn mental i a relació educativa que se'n deriva. El vincle sorgeix amb el temps, en la relació de l'educador i la persona que pateix un trastorn mental amb la confiança que és forma entre aquests. D'altra banda, consideren que s'ha de donar protagonisme a la persona i no centrar-nos o donar-li més importància al trastorn que pateix. La persona ha de ser la protagonista i no la seva malaltia, aquesta ha de passar a un segon pla.

La malaltia produeix un trencament entre el subjecte i els altres, com esmenta Sánchez (2013) centrar-se en el subjecte i no en l'altre per a què mantenir o crear un vincle social.

Kvaternik i Grebenc (2009) comenten la necessitat per part dels educadors i educadores socials d'entendre les necessitats de la vida diària de les persones que pateixen algun

trastorn mental i dur a terme la utilització de diferents eines i instruments que els hi permetin obtenir la informació indispensable de la vida de cada subjecte.

Així com, en l'acompanyament dels educadors socials cap a les persones que pateixen algun trastorn de salut mental, s'ha de donar espai i temps per a la construcció de la seva subjectivitat. Acompanyar en tots els processos i presa de decisions de la persona.

1.5 Ètica i valors en l'educació social

La perspectiva amb què els educadors i educadores socials treballen ha d'estar centrada en els valors i objectius de la persona, com ara en l'autonomia i l'empoderament personal. Juanico i Ventura (2017) suggereixen que s'ha d'actuar segons les seves pròpies habilitats i coneixement dins de la comunitat. Per tant, l'ètica professional i el respecte als drets humans juguen un paper molt important. Els educadors socials han d'acompanyar a la persona, aconsellar-la i recolzar-la durant tot el camí perquè pugui prendre les seves pròpies decisions en un futur on pugui funcionar i decidir amb més autonomia.

Esquerda i Pifarré (2017) suggereixen que tant els rols dels professionals com la relació amb els usuaris havia anat variant fins a arribar al reconeixement de la persona com agent moral autònom. Malauradament, anteriorment, la persona no tenia gaire veu i tot el que es decidia ho feien els professionals. Podríem parlar de paternalisme, on una persona exerceix poder sobre una altra, prenent al seu nom totes les decisions sense tenir en compte el que l'altra persona vol i necessita.

En aquest cas diríem que el professional juga un paper central, però la importància passa a ser de la persona a la qual es vol empoderar. Es procura que aquesta tingui més autonomia i pugui prendre les seves pròpies decisions. S'ofereix un acompanyament a la persona perquè se senti acompanyada i escoltada durant tot el procés.

Un dels principals reptes dels educadors i educadores socials és conscienciar a la societat de la importància de la inclusió de les persones que tenen algun trastorn mental i que se'ls reconeguin com a part de la comunitat.

Segons assenyalen Juanico i Ventura (2017), l'adaptació de les necessitats socioeducatives que presenta el col·lectiu és de gran importància pels professionals, aquests han de tenir flexibilitat per poder donar o oferir respostes a les demandes i necessitats que poden sorgir.

1.6 Interdisciplinarietat

S'ha de donar una gran importància al diàleg interdisciplinari i treballar conjuntament amb un equip multidisciplinari, ja que hi ha la necessitat de compartir coneixements, mètodes de treball i experiències entre les diferents disciplines. Per tant, l'educador social té una tasca molt important conjuntament dels altres professionals dels centres de la salut mental, com ara treballadors i treballadores socials, psicòlegs i psicòlogues, psiquiatres, infermers i infermeres, entre d'altres. Es tracta de poder pensar conjuntament, sense interposar-se davant de l'altre i tenint consideració de tothom. Cadascú té el seu espai i les seves tasques. Això no obstant, cada professional té els seus coneixements i els seus límits.

Esquerda i Pifarré (2017) exposa que l'ètica pot aconseguir connectar l'àmbit sanitari i el social. Àmbits que treballen en atenció directa amb les persones i molts cops en els mateixos casos, però continuen estant força allunyats i sense acabar de reforçar el vincle entre ells.

És de gran importància que l'acció de l'educador o educadora social estigui coordinada amb els altres professionals de l'equip. L'actuació dels educadors socials pot influir sobre la feina dels altres membres de l'equip professional. La coordinació és fonamental perquè les actuacions que es portin a terme amb el col·lectiu tinguin una resposta adequada i coherent. La realització de tasques no corresponents amb les funcions de cada professió, és un repte dels professionals que treballen conjuntament en un mateix recurs i col·lectiu. Sánchez (2013) menciona el treball interdisciplinari entre els diferents professionals que intervenen en la intervenció social, on cada professió aporta i comparteix els seus coneixements de manera particular sobre la persona.

Kvaternik i Grebenc (2009) suggereixen la idea d'incloure a professionals de la medicina en els equips multidisciplinaris. No obstant això, combinar l'àmbit social amb el mèdic pot ocasionar una gran dependència.

1.7 La importància del reconeixement professional

La carència de reconeixement social, segons Eslava, González i De León (2018), implica que els educadors socials sovint exerceixin funcions alienes a les quals suposadament haurien de dur a terme segons el codi deontològic de la professió.

En l'actualitat els educadors i educadores socials poden treballar en una gran diversitat d'àmbits d'actuació on freqüentment no queda amb claredat quina funció o tasques han de realitzar en cadascun. De fet, la figura professional no presenta una única definició establerta. Per tant, el reconeixement de la professió i de la figura professional va vinculat al gran desconeixement de la figura i el seu paper.

L'evolució del perfil dels educadors socials ha estat centrat a vetllar per una bona i adequada implantació del nou grau o títol de grau universitari.

López i Quetglas (2008) consideren que encara avui en dia, molts dels contractes de feina dels educadors socials continuen rebent una gran varietat de noms, com ara el d'educadors però sense tenir la paraula social. D'aquesta manera es continua mantenint una lluita per una correcta regulació dels sectors on intervenen els educadors i educadores socials.

En el camp de la salut mental intervenen moltes disciplines professionals, Giménez (2020) considera que, malauradament, molts cops no s'acaben de crear les connexions necessàries per treballar horitzontalment, havent-hi professionals més importants que d'altres, sinó que han de complementar-se entre elles. En la majoria de recursos de la salut mental hi ha una jerarquia entre els professionals i els educadors es troben entre els de l'escala més baixa. Això comporta un gran repte pels educadors i educadores socials de cara al reconeixement de la seva feina.

Abendstern et al. (2021) proposen que els educadors socials en l'àmbit de la salut mental, molts cops executen tasques que no es troben associades a la seva professió, com ara realitzar el subministrament i control de medicació, això implica la necessitat del reconeixement de la professió i el rol de l'educador social dins els recursos de la salut mental.

Kvaternik i Grebenc (2009) consideren que es troben amb una gran varietat de persones amb diferents problemes on molts cops els crea confusió per no saber com treballar amb ells. Treballar amb un equip interdisciplinari amb una gran diversitat de professionals especialitzats en la salut mental és la solució en el disseny dels programes en els recursos de salut mental.

La presència dels educadors socials en els recursos de salut mental i la seva intervenció és pràcticament nova. Això té com a conseqüència que la seva figura encara s'estigui

adaptant a les necessitats socioeducatives que presenta el col·lectiu. L'educació social està constantment actualitzant-se i reinventant-se com a professió. Eslava, González i De León (2018) suggereixen la formació continua com a espai d'intercanvi d'experiències, espai d'oportunitats, ruptura de prejudicis i d'acció transformadora de cara al futur. La formació continua i permanent proporciona als educadors i educadores socials creixement professional i d'aprenentatges.

2. Metodologia

En aquest article la metodologia emprada és la qualitativa i està centrada en l'estudi de diversos casos que considerem rellevants per assolir els objectius de la recerca.

L'instrument de recollida de les dades qualitatives ha estat l'entrevista semiestructurada i individual, on arran de les transcripcions realitzades hem obtingut la informació necessària per donar resposta als objectius de la recerca. Les dades utilitzades en la recerca són dades primàries, recopilades de manera directa amb les persones participants.

Participants

La selecció dels participants de les entrevistes ha estat realitzada seguint uns certs criteris, els quals constaven en una sèrie de professionals de l'àmbit de la salut mental que treballassin en diferents recursos i serveis on la figura de l'educador social estava o no present. En aquest cas, les participants han estat totes figures professionals femenines. Les professionals entrevistades tenen diverses professions, concretament tres diferents, aquestes són la de treball social, psicologia i educació social.

Procediment

Primerament, abans de dur a terme les entrevistes, es lliura a totes les participants un consentiment informat, on queda constatada tota la informació sobre l'entrevista, el treball de recerca i els seus objectius. Així mateix, el document ha de deixar constància sobre la confidencialitat de tota informació aportada per les participants. La documentació ha de quedar signada per les professionals participants. És un document de gran importància per poder dur a terme les entrevistes i poder utilitzar el seu contingut de manera informada i autoritzada per part de les professionals entrevistades. En cap moment es menciona el nom de la persona per mantenir la seva confidencialitat.

Tot seguit, es fa una petita descripció del treball de recerca dels objectius establerts, la finalitat de l'estudi i una presentació de la persona que realitza l'entrevista. En ser una entrevista semiestructurada, es crea un guió de manera ordenada amb les preguntes que han de donar resposta als objectius proposats en l'article.

La informació proporcionada per les participants es transcriu de manera literal en un document. Al mateix temps de la realització de l'entrevista, es du a terme un registre de veu de caràcter textual i literari, per transcriure les entrevistes de les diferents professionals i d'aquesta manera poder escriure exactament tot el que informen.

A continuació, es creen diverses graelles o taules per a cada professional entrevistat i participant en les entrevistes, on s'escriu i transcriu tota la informació transmesa. La informació es reparteix o classifica entre els diferents objectius plantejats de l'entrevista i relacionats amb l'estudi. Així com, la categorització del contingut i la relació de cada categoria amb cada objectiu establert. Per a cada professional es crea una taula diferent per tenir una visió més àmplia i general de tota la informació obtinguda.

Tot seguit, la informació transcrita es traspasa en una taula o graella única on s'efectua una anàlisi profunda per codificar i categoritzar el contingut de les diferents entrevistes segons la temàtica de les respostes aportades pels professionals. Es realitza una selecció de les diferents respostes aportades per cada persona entrevista i anteriorment transcrita en les graelles individuals.

Per finalitzar, la informació analitzada en la taula o graella és posteriorment redactada i separada en diversos temes o categories segons els resultats obtinguts. Es torna a elaborar una anàlisi profunda i detallada de tota la informació, per contrastar-la i posar-la en comú entre les diferents respostes obtingudes per part de les professionals entrevistades. A més a més, s'introdueixen frases citades de manera literària de les professionals per remarcar la importància de les seves respostes les diferents categories o temes.

3. Resultats

En el següent apartat de l'article ens centrem en l'anàlisi en profunditat de la informació i respostes literàries obtingudes a partir de les entrevistes realitzades a les diferents expertes i professionals de l'àmbit de la salut mental.

La transcripció de les respostes de les entrevistes exposades de les diferents professionals, ens comporten a construir un sistema de codificació el que s'utilitza per formular l'anàlisi de caràcter temàtic del contingut de les diferents entrevistes i categoritzar la informació obtinguda.

En cadascun dels apartats hi ha fragments transcrits de manera literària de les diferents transcripcions de les entrevistes dutes a terme amb les diferents professionals del camp de la salut mental. S'inclou un exemple il·lustratiu.

Taula 1. Entrevistes a professionals de l'àmbit de la salut mental.

Fragments de les transcripcions de les entrevistes

OBJECTIU	CATEGORIA	PSICÒLOGA1	TREBALLADORA SOCIAL 1	PSICÒLOGA 2	EDUCADORA SOCIAL1	EDUCADORA SOCIAL2	EDUCADORA SOCIAL3
1	FUNCIONS EDUCADOR SOCIAL	<p>-Organització de tasques, acompanyament a activitats.</p> <p>-S'encarrega a d'organitzar a nivell del pis, tota la part econòmica, medicació, tasques de casa.</p>	<p>-Doncs l'atenció directa a la comunitat. En el seu entorn a casa, llocs on es mou la persona.</p> <p>-Sobretot fan el tema del suport a les llars, fan el programa d'atenció a domicili, ajuden en totes les tasques de la vida diària, d'oci, tot el tema de relació més comunitària.</p>	<p>-Reinserció laboral, a part de tota la vida diària, la funcionalitat, el com abordar de la part funcional de la persona o les rutines de casa, ajudar a trobar feina.</p> <p>-Fer com un suport en diferents àrees de la vida de la persona. Acompanyament.</p>	<p>-Acompanyar en diferents aspectes de la vida diària i sobretot potenciar i destacar tots aquells que permetin oferir possibilitats dins la nostra societat.</p> <p>-Facilitar el dia a dia, tasques diàries per desenvolupar l'autonomia.</p>	<p>-Acompanyar-la i per tal de potenciar les habilitats socials.</p> <p>-Potenciar l'autonomia de la persona al màxim així com vetllar pels drets i obligacions.</p>	<p>-Acompanyar-la en el seu dia a dia.</p> <p>-Donar suport en la seva vida i per potenciar les seves habilitats socials.</p>
	ADAPTACIÓ A NOVES NECESSITATS	<p>-Cada educador i cada pacient tenen papers diferents, són flexibles.</p> <p>-El rol d'educadora amb les pacients s'està definint a poc a poc, va començar sent un i es va adaptant segons</p>	<p>Clar també depèn de les necessitats i dels serveis.</p>	<p>Amb tot el que està passant i que s'està veient de la realitat de la necessitat social i real del col·lectiu.</p>		<p>Professió relativament nova que va aparèixer el 2000. De mica en mica agafa importància en la societat actual.</p>	<p>Molts cops els educadors socials anem al dia a dia, adaptant-nos a les necessitats del col·lectiu.</p>

		les necessitats del pacient.					
	RECONEIXEMENT LABORAL	-Penso que és fonamental la figura de l'educador social. - Si, de fet és necessària i molt necessària, realment pels nostres pacients és fonamental (l'acompanyament).	Són molt importants i necessàries (figura e.s).	-Sense elles (e.s), no seria viable el recurs. -Des del meu punt de vista sí que trobo que estan valorats els e.s.	Poc a poc va agafant més força.	Va agafant territori i obrint-se lloc a les diferents fundacions/entitats	Cada vegada la figura de l'educador social es va integrant més en les institucions.
2	AVANTATGES PROFESSIONALS	Si, concretament amb mi fa relativament poc que han començat a treballar educadors socials en el meu recurs.	A Jeroni Morades sí que hi ha educadors.	Entenc que en l'àmbit públic està més present i té un paper més rellevant.	-Proximitat, vincle més pròxim. -El vincle i el treball individualitzat. - Empatia, observadora, saber treballar en equip, properes...(competències e.s).	-Pont en la vida de la persona. - Més directa amb la persona, estar dia a dia amb aquesta, creació de vincle -Tractar a la persona d'igual a igual.	-El tracte és més directe amb la persona, ja que l'atenció és directe, per tant això ajuda en la creació del vincle amb la persona.
	DESAVANTATGES PROFESSIONALS	-Bé, adequada poc, està poc introduïda en aquest àmbit. -No estan introduïdes, queda camí cap allà, però encara queda.	-En l'àmbit social són molts treballadors, ens falta reconeixement. -No, en general en l'àmbit social estan prou desvaloritzats.	-Falta presència. En l'àmbit privat no sol estar. -A nivell social falta reconeixement. Falta suport i reconeixement social. - Intrusió professional.	-No, molt intrusisme laboral i molt poc reconeixement laboral. - Encara queda molt pel que lluitar i aconseguir les nostres condicions laborals.	-No penso que estem valorats com ens mereixem. -La visió cultural de què un psicòleg o un treballador social està per sobre de nosaltres i, en el treball amb persones, penso que ningú està per sobre de ningú, ja que tots vetllem.	-Hi ha molt intrusisme professional. -Encara falta que ens reconeguim professionalment.

3	EQUIP MULTIDISCIPLINARI	L'educador, treballador social. Hi ha professions destinades a treballar en forma d'equip, de manera multidisciplinària.	Dintre del centre especial de treball hi ha una unitat que s'especifica per proporcionar suport a les persones treballadores que tenen alguna mena de discapacitat, psicòleg i treballador social. Els educadors i monitors. Els treballadors socials i psicòlegs fan programacions i marquen objectius.	-Abordatge multidisciplinari. Al principi segurament la part psicològica té una part més important. -Que tots els equips fossin multidisciplinaris.	-Treballadores socials i psicòlogues.	-Psicòlegs i treballadors socials.	És imprescindible treballar conjuntament amb altres professionals, com ara psicòlegs, treballadors socials, educadors socials, psiquiatres, entre altres.
---	--------------------------------	--	--	---	---------------------------------------	------------------------------------	---

Nota: Taula que mostra les respostes literàries, transcrits de les entrevistes realitzades a les diferents professionals de l'àmbit de la salut mental.

A partir de l'anàlisi elaborada de les transcripcions literàries de les entrevistes realitzades, els resultats obtinguts es diferencien en sis categories anomenades en la taula 1. Aquestes sis categories són les funcions dels educadors socials, l'adaptació a les noves necessitats, el reconeixement de la professió, els avantatges de la professió, els desavantatges de la professió i l'equip multidisciplinari. Cada categoria està vinculada amb els objectius establerts de l'estudi i entrevista.

3.1 Funcions educadors socials

En primera instància el que es valora en l'anàlisi dels resultats obtinguts en les diferents entrevistes és el coneixement sobre les funcions dels educadors socials en l'àmbit de la salut mental. Els professionals reconeixen les diferents tasques que duen a terme els educadors socials on tots coincideixen en el fet que aquests principalment realitzen un acompanyament en els diferents aspectes de la vida diària de la persona, com així oferir suport per potenciar les habilitats socials i l'autonomia personal de manera individualitzada.

“Acompanyar en diferents aspectes de la vida diària i sobretot potenciar i destacar tots aquells que permetin oferir possibilitats dins la nostra societat.” Educadora social 1.

Les persones entrevistades corresponents a les sigles i números T.S.1 i P.2, mencionen altres tasques dels educadors i educadores socials de caràcter més comunitari i d'atenció directa en relació amb la integració dins de la societat.

“Doncs l'atenció directa a la comunitat. En el seu entorn a casa, llocs on es mou la persona.” Treballadora social 1.

Una discrepància entre les diferents entrevistes són les tasques que solen dur a terme els educadors socials en les diferents institucions on treballen i que aquestes pertocarien a altres professionals de l'equip multidisciplinari amb el qual treballen. Aquests fets ocasionen un solapament de les professions i les seves tasques a més de crear confusió dins l'equip professional.

“S'encarrega d'organitzar a nivell del pis, tota la part econòmica, medicació i tasques de casa.” Psicòloga 1.

3.2 Adaptació a les noves necessitats

El rol de l'educador social es va definint a poc a poc i va tenint més visibilitat, tan dins del món social com en altres àrees professionals. Per tant, és necessari tenir un cert punt de flexibilitat per a l'adaptació de noves necessitats que el col·lectiu o els diferents recursos de l'àmbit de la salut mental poden presentar. Totes les professions i, en aquest cas, els educadors i educadores socials es troben en una constant modificació de les seves intervencions provocades per les necessitats i demandes presentades per la societat. Aquest fet implica la necessitat d'estar constantment actualitzant-se dins la professió, en l'adquisició de nous coneixements, aprenentatges i intervencions socials.

“Molts cops els educadors socials anem al dia a dia, adaptant-nos a les necessitats del col·lectiu.” Educadora social 3.

Qualsevol persona en algun moment donat de la vida es pot trobar en una situació on requereixi atenció dins l'àmbit de la salut mental, per tant l'adaptació de les necessitats s'ha de donar de manera recurrent i pot ser diferent segons en quin moment de l'actualitat es trobi.

3.3 Reconeixement professional

És substancial remarcar la importància de la presència de l'educador social dins de l'àmbit de la salut mental i els recursos dels quals disposa. La principal funció d'acompanyament i suport en la vida diària del col·lectiu és primordial per garantir una atenció directa adequada cap a ells i una apropiada integració de la figura en les diferents institucions, fundacions o entitats de l'àmbit de la salut mental.

“Va agafant territori i obrint-se lloc a les diferents fundacions/entitats.” Educadora social 2.

Tanmateix, les persones que pateixen algun trastorn de salut mental necessiten sentir-se recolzats i sostinguts, aquí és on entra la figura de l'educador social, on mitjançant una acció socioeducativa, proporciona un suport a la persona on a través del mateix es pretén aconseguir la creació del vincle socioafectiu entre l'educador o educadora social i el subjecte.

Això no obstant, avui en dia hi ha professions que desconeixen la figura de l'educador social de manera generalitzada. Dins dels recursos de salut mental la figura de l'educador social encara no es troba gaire reconeguda i en molts dels serveis la seva presència és desconeguda o inexistent. Incorporar l'educació social en l'àmbit de la salut mental i els seus recursos, és un repte que avui en dia tenen tots els educadors i educadores socials.

3.4 Avantatges de la professió

Les professionals entrevistades P.1, T.S.1 i P.2 mencionen la presència de l'educador i educadora social en les diferents institucions on treballen actualment. La figura de l'educador social va agafant un paper més rellevant dins de cada recurs.

L'atenció i el tracte de caràcter directe que tenen els educadors i educadores socials amb el col·lectiu de salut mental ajuden a la creació del vincle entre el professional i l'usuari. La proximitat ocasiona que el treball es pugui desenvolupar d'una manera més directa i igualitària amb la persona.

“Pont en la vida de la persona.”. Educadora social 2.

No obstant això, els educadors socials han de tenir habilitats socials per a poder desenvolupar les seves tasques adequadament i garantint l'assoliment dels objectius establerts de cada persona de manera individualitzada.

Per contra, la figura de l'educador social s'incorpora en els recursos de salut mental de manera molt esglaonada i lentament. No en tots els serveis es troba present la figura de l'educador social. La professional entrevistada amb les sigles i número corresponents P.S.2 esmenta la presència més rellevant dels educadors i educadores socials dins de l'àmbit públic, contrastant amb l'absència de la figura dins de l'àmbit privat.

3.5 Desavantatges de la professió

Malauradament avui en dia encara la figura de l'educador social no està gaire reconeguda a escala professional i social, això comporta a la desvaloració atorgada a la professió. La falta de presència i d'introducció en l'àmbit de la salut mental de la figura de l'educador social influeix en la visibilitat i coneixement de la professió.

Les professionals entrevistades corresponents amb les sigles i números E.S.1, E.S.2 i E.S.3 es troben actualment en una situació de desigualtat i desvaloració en els seus llocs de treball. En els seus contractes actualment no figuren com a educadores socials sinó com a tècniques auxiliars educatives, això comporta a l'intrusisme professional on se li dona més importància a altres professionals com ara els psicòlegs, psicòlogues o treballadors i treballadores socials. Cada professió té la seva formació i diferents capacitacions, per tant tots els professionals són igual de necessaris i complementaris, tanmateix cap altre hauria de substituir als educadors i educadores socials per desenvolupar les seves tasques. L'intrusisme professional presenta un gran desavantatge per a tots els professionals del món social, on en alguna ocasió han arribat a estar contractats amb titulacions diferents o menors de les quals en realitat haurien de tenir i quedar constades en els contractes de feina. Això desvalora a la persona, a la formació professional i a la seva professió, no atorgant el reconeixement que mereix la seva figura.

“La visió cultural de què un psicòleg o un treballador social està per sobre de nosaltres i, en el treball amb persones, penso que ningú està per sobre de ningú, ja que tots vetllem.”
Educatrice social 2.

Per una altra banda, les professionals corresponents amb les sigles P.S.1, T.S.1 i P.S.2, comparteixen la necessitat d'inversió dins de l'àmbit públic i de pressupostos en els diferents serveis de salut mental, per l'escassetat de recursos que els hi ofereixen de manera generalitzada a tots els serveis de l'àmbit de la salut mental.

3.6 Equip multidisciplinari

És imprescindible treballar de manera conjunta amb altres professionals per dur a terme la consecució dels objectius establerts de manera individualitzada per a cada persona que accedeix al recurs de salut mental. No totes les professions tenen les mateixes funcions, per tant s'han de complementar mitjançant un abordatge multidisciplinari per treballar sobre les diferents àrees i necessitats de cada individu. Els diferents professionals que solen treballar dins de l'àmbit de la salut mental conjuntament amb els educadors i educadores socials són els treballadors i treballadores socials, psicòlegs i psicòlogues, psiquiatres, integradors i integradores socials, infermers i infermeres o auxiliars d'infermeria.

“És imprescindible treballar conjuntament amb altres professionals, com ara psicòlegs, treballadors socials, educadors socials, psiquiatres, entre altres.” Educadora social 3.

Per contra, treballar de manera multidisciplinària també comporta a controvèrsies entre les diferents professions i les seves funcions, on molts cops queden solapades entre elles provocant confusió entre els mateixos professionals i les tasques que han de dur a terme.

4. Discussió i conclusions

Aquest estudi se centra en la percepció de la figura de l'educador social entre els diferents professionals de l'àmbit de la salut mental entrevistats.

Els educadors i educadores socials identifiquen la seva figura dins de l'àmbit de la salut mental, com a una figura indispensable per treballar altres àrees on els altres professionals de la salut mental no exerceixen les seves funcions. D'acord com mencionaven Juanico i Ventura (2017), la figura de l'educador social importa una mirada integradora i comunitària cap a la població.

Mitjançant el treball multidisciplinari la seva figura s'identifica cada vegada com a més indispensable. Així i tot, en l'actualitat hi ha molts professionals del món social i d'altres àrees professionals que no coneixen les funcions que duen a terme els educadors i educadores socials i no prenen consciència de la importància de la figura.

Així mateix, l'educador social es veu perjudicat per l'intrusisme laboral o el mal ús que es fa de la seva figura, com assenyalen Eslava, González i De León (2018), hi ha una

carència de reconeixement social de la professió a causa de la realització per part dels educadors i educadores socials de funcions alienes de les quals hauria de dur a terme la seva figura professional. No caure en l'intrusisme professional és un punt important dins de tots els recursos de la salut mental, els professionals han de tenir els coneixements adequats i corresponents a la seva professió i dur a terme les funcions competents a la seva figura professional

Les diferents funcions dels educadors i educadores socials en l'àmbit de la salut mental, d'acord amb Garcia, Sola i Peiro (2017), on posen en manifest les diverses competències d'aquest perfil professional, les quals destaquen l'acompanyament i suport a la persona per a la seva integració en la societat i la preparació per viure en col·lectivitat i en una comunitat. Cal que els professionals tinguin una formació especialitzada per dur a terme correctament les funcions dels educadors i educadores socials i no caure en l'intrusisme professional.

La majoria dels professionals tenen coneixement de les funcions que porten a terme els educadors i educadores socials en els diferents recursos de l'àmbit de la salut mental. Oferir suport i acompanyar a la persona en la realització de les seves tasques diàries per potenciar la seva autonomia personal i empoderar-la són les dues funcions principals dels educadors socials segons les visions de les professionals entrevistades. Tanmateix, remarquen la importància de treballar de manera individualitzada i directa en l'atenció dins de la comunitat.

Altrament, en l'actualitat els educadors i educadores socials es troben sovint amb dificultats originades per les idees del passat de solucionar i tractar de manera globalitzada els problemes de salut de la persona a través de la medicalització. La subjectivitat està lligada a la medicalització, considerant a la persona com a única responsable de tot el que li succeeix. Com esmentaven Kvaternik i Grebenc (2009), en el passat la societat utilitzava la medicina com a solució dels problemes de salut en tots els àmbits de la societat de manera globalitzada, per obtenir els resultats i les solucions ràpidament.

Tot això requereix un canvi en l'acció social on posi en valor a la persona i afavoreixi la seva participació de manera activa dins la comunitat. L'educació social s'entén com un dret de tota la població.

La realització de les entrevistes com a instrument de recollida d'informació individualitzada, ha permès captar de manera directa, les diferents percepcions que tenen

els diferents professionals sobre la figura de l'educador social. D'altra banda en tractar-se d'entrevistes semiestructurades ha facilitat profunditzar sobre diferents qüestions, garantint la lliure expressió i opinions de totes les persones participants.

Tanmateix, el nombre de professionals participants i la poca diversitat de les professions en la recerca, suposa una limitació en l'estudi i els seus resultats. D'aquesta manera, entrevistar a altres professionals de l'àmbit clínic sense relació amb el món social, com ara psiquiatres o infermers i infermeres, hauria aportat informació i resultats rellevants en l'estudi com també altres punts de vista sobre la professió i la seva funció dins de l'àmbit de la salut mental.

Finalment, conèixer de primera mà els pensaments i visions dels usuaris que es troben en els diferents recursos de salut mental sobre la figura de l'educador social hauria estat considerable per l'ampliació de la recerca i la recollida d'informació. Així mateix, la visió o coneixement dels familiars dels usuaris dels diferents recursos de salut mental sobre els educadors i educadores socials.

Hem de prendre consciència dels malestans actuals de la societat, no caure en la creença de què únicament són patiments individuals. Els factors socials també influeixen en els nostres malestans. Deixar de banda el subministrament de fàrmacs i la medicalització per a generar un benestar o alleujament dels malestans, és un repte de la societat. Establir alternatives en altres professions o disciplines del món social.

5. Referències bibliogràfiques

Abendstern, M., Wilberforce, M., Hughes, J., Arandelovic, A., Boland, J., Pitts, R., Challis, D. (2021). The social worker in community mental health teams: Findings from a national survey. *Journal of Social Work*, 0(0), 1-22. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1468017320979932>

ASEDES. (2007). *Documentos profesionalizadores. Definición del educador social. Código deontológico del educador y la educadora social. Catálogo de funciones y competencias del educador y la educadora social.* Recuperat de <https://www.eduso.net/wp-content/uploads/documentos/143.pdf>

Badiou, A. (2006). *Reflexiones sobre nuestro tiempo: Interrogantes acerca de la ética, la política y la experiencia de lo inhumano.* Buenos Aires: Del Cífrado.

Baeta, S, M.F. (2015). Cultura y modelo biomédico: reflexiones en el proceso de salud-enfermedad. *Comunidad y salud. Revista Comunidad y salud*, 13(2), 81-83. <https://www.redalyc.org/pdf/3757/375743552011.pdf>

Eslava, S. M.D., González, L. I., De León, H. C. (2018). Anàlisi de les dificultats manifestades per a l'exercici professional de l'educació social: quina formació hem rebut?. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (70), 57-80.

Esquerda, A. M., Pifarré, P. J. (2017). Ètica, salut, àmbit social: la gestió de la complexitat. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (66), 33-50.

Foucault, M. (2009). *Nacimiento de la biopolítica: Curso del Collège de France (1978-1979)*. España: Akal.

Garcia, V. M., Sola, R., J.M., Peiro, G. S. (2017). El educador social: pieza clave en los recursos de salud mental. *Educación Social. Revista de Educación Social*, (24), 707-713.

Gimenez, M. R. (2020). Per una altra semàntica del subjecte i el patiment psíquic: Pensar la salut mental des de l'educació social. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (75), 93-115.

Illich, I. (1975): *Nemesis medica. La expropiación de la salud*. Barcelona: Barral.

Juanico, S.J., Ventura, L.D. (2017). L'educador social al servei de salut mental. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (66), 70-85.

Kvaternik, I., Grebenc, V. (2009). The role of social work in the field of mental health: dual diagnoses as a challenge for social workers. *European Journal of social work*, 12(4), 509-521.

López, R., Quetglas, B. (2008). Bolonya i els educadors i educadores socials. La visió del col·lectiu professional. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (40), 30-44.

Sánchez, A.C. (2013). La figura del Educador Social en el campo de la Salud Mental Comunitaria: el amor por la pregunta y la construcción del caso en red. *Norte de Salud Mental. Revista Norte*, 11(45), 33-39.

Varela, C.L. (2010). La educación social y los Servicios sociales en los procesos de desarrollo comunitario: revitalización del Trabajo en red. *Pedagogía social. Revista interuniversitària de pedagogia social*, (17), 137-148.

Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa

Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés. Universitat Ramon Llull

Pautes generals per a la presentació d'originals

Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa està oberta a les aportacions d'experiències, treballs i recerques dels diversos àmbits de la intervenció socioeducativa. Es prioritzen aquells articles que fan aportacions significatives per a la pràctica professional o tracten aspectes innovadors pel que fa als camps d'intervenció o als models i mètodes de treball.

Els articles o col·laboracions s'han d'enviar a la plataforma de la revista i han de complir els requisits i instruccions per a la seva revisió. Per fer la tramesa formal d'un article, cal enviar-lo a través de la plataforma RACO:

<https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/index>

- Es fa una primera revisió, prèvia al procés d'avaluació externa, per tal de comprovar que els articles rebuts (tant els que integren els monogràfics com els publicats en la resta de seccions) s'ajusten als criteris de la Revista en relació amb la temàtica, la qualitat de redacció i l'extensió; a més, es constatarà que es tracta de treballs d'investigació originals, no publicats abans en cap altre mitjà ni en cap altra llengua.
- Els treballs poden presentar-se en català o en castellà, indistintament.
- Per assegurar l'anonimat dels articles, **la presentació s'ha de fer en un fitxer** en el qual s'adjuntarà l'article sense cap referència als autors, de manera que sigui totalment anònim.
- En el cas de ser un article amb taules i gràfics, hauran de ser **editables** perquè es puguin traduir.
- Les **notes a peu de pàgina** es numeraran per ordre d'aparició i es presentaran **al final del text**. Es recomana que aquestes anotacions siguin mínimes i s'utilitzin exclusivament per a fer aclariments del text i no per posar-hi referències bibliogràfiques.
- Les referències bibliogràfiques es presentaran al final del text i per ordre alfabètic d'autors seguint el format de **citació APA 6th ed.**
- Les dades de **l'autoria i filiació** s'introdueixen al pas "**Introducció de metadades**" de la tramesa de l'article.
- Els articles aniran acompanyats d'un **resum** de com a màxim **150-190 paraules** i de **5 paraules clau**.
- Els **articles es presentaran utilitzant les plantilles següents** en funció de la secció a la qual corresponen (les plantilles contenen indicacions sobre extensió, tipus de lletra, citació bibliogràfica):
 1. Plantilla de la secció "Monogràfic" o la secció "Intercanvi"
 2. Plantilla de la secció "Opinió"
 3. Plantilla de la secció "Publicacions" o la secció "Llibres recuperats"

El Consell de Redacció triarà els treballs perquè siguin avaluats i comunicarà als autors la decisió presa.

Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa es publica en accés obert sota la llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial (by-nc): se'n permet l'ús del contingut sempre que se citin els autors i la publicació, amb l'adreça electrònica exacta. Es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial. Tampoc no es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials.

© Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés. Universitat Ramon Llull